

Тақризи

муқарризи расмӣ, номзади илмҳои филологӣ ба рисолаи Исмоилов Фаредун Хӯчакулович дар мавзӯи «Сарчашмаҳои фолклории ҳаёт ва эҷодиёти Абӯабдуллоҳи Рӯдакӣ» барои дарёфти дараҷаи илмии номзади илмҳои филологӣ, аз рӯйи ихтисоси 10.01.09. – Фолклоршиносӣ

Абӯабдуллоҳ Чаъфар ибни Муҳаммад Рӯдакӣ аз зумраи шоиронест, ки бо истеъдоди фардӣ ва арзиши волои кулли ашъораш аз замони зиндагонияш то ба имрӯз диққати аҳли илму адабро ҷалб намуда, бо як каломии мухтасар, чеҳраи фарҳанг, тамаддун ва адаби миллати тоҷик ба шумор меравад. Бо вуҷуди он ки бе исми Рӯдакӣ ҳарфери аз калому адаби форсии тоҷикӣ ба забон овардан амри муҳол аст, чеҳра, тарзи зиндагонӣ, муҳити тарбия, хунари шеърфарӣ, шеърхонӣ, оҳангсозӣ ва соири хунару хислатҳои дигари ин устоди забардаст то ба ҳол ҳама тарафа омӯхта нашудааст.

Бинобар ин, Исмоилов Фаредун Хӯчакулович кӯшиш ба ҳарч додааст, ки сарчашмаҳои фолклории ҳаёт ва эҷодиёти Асосгузори адабиёти классикии форсу тоҷик- Абӯабдуллоҳи Рӯдакиро дар рисолаи худ ба риштаи таҳқиқ кашида бошад.

Рисолаи таҳқиқнамудаи Исмоилов Фаредун Хӯчакулович аз муқаддима, се боб, шонздаҳ фасл, хулоса, феҳристи адабиёт ва рӯйхати гӯяндаҳо иборат мебошад.

Диссертант дар муқаддима мубрамияти мавзӯро асоснок карда, боби якуми онро “Рӯзгор ва чеҳраи Абӯабдуллоҳи Рӯдакӣ дар ривоятҳои мардумӣ” унвон гузоштааст. Дар боби мазкур ривояту нақлҳои омиёнаи тоҷик дар ҳафт фасл таҳлилу баррасӣ шуда, ривояту нақлҳои шифоҳӣ, ки низ дар ҳамин боб оварда шуданд, аз рӯи мазмун ва мундариҷаашон ба зермавзӯҳо тасниф гардидаанд.

Фасли аввали диссертатсия “Ривоятҳои мардумӣ оид ба зодгоҳ ва овони кӯдакии Абӯабдуллоҳи Рӯдакӣ” унвон дорад, ки дар он масъалаҳои муҳимми даврони кӯдакиву наврасӣ ва ҷавонии А. Рӯдакӣ аз рӯи ривояту нақлҳои шифоҳӣ ва маълумоти тазкираву дигар осори таърихӣ баррасӣ шудаанд.

Ҳамчунин, дар фасли номбурда диссертант ба мо маълум месозад, ки гурӯҳе аз ровиёни халқӣ зодгоҳи шоирро деҳаи Рӯдак ҳисобида ва гурӯҳи дигар Панҷрӯд пиндоштаанд. Аммо роҷеъ ба ин масъала ривояту нақлҳое, ки аз тарафи сокинони деҳоти Панҷрӯд, Зери Ҳисор, Кулолӣ ва Некнот гуфта шудаанд, ба маълумоти осори пажӯҳандагони осори шоир мувофиқат мекунад ва Рӯдакиро Панҷрӯдӣ муаррифӣ кардаанд.

Фасли дуюми он “Муносибати Абӯабдуллоҳи Рӯдакӣ бо амирони Сомонӣ дар ривоятҳои мардумӣ” ном гирифтааст. Дар ин бахш аз ҷониби диссертант ривояту нақлҳои омиёна муносибати дӯстиву бародарӣ, якдиливу ҳамдигарфаҳмии амирони Сомонӣ бо устод Рӯдакӣ хуб арзёбӣ мегардад. Дар идомаи матлаб Исмоилов Фаредун Ҳӯчакулович таъкид мекунад, ки бунёди ин ривоеъу нақлҳои мардумӣ ҳамон воқеаи таълифи қасидаи “Бӯйи ҷӯйи Мӯлиён”-и ҳуди Устод маҳсуб меёбад.

Дар фасли сеюми боби якум, ки “Симои Рӯдакии шоир ва ҳаким дар нақлу ривоятҳои мардумӣ” номгузорӣ шудааст, муаллиф дар бораи хунари шоирӣ ва табибии Рӯдакӣ маълумот медиҳад. Тавре ки диссертант зикр мекунад “як силсилаи ривояту нақлҳо барои он офарида шудаанд, ки гӯяндагон ба шоириву шеърғӯйии Рӯдакӣ дилбастагии зиёд доштанд. Ба таъбири халқ Рӯдакӣ “шоири шоирон” ва “устоди шоирон” будааст ва албатта, ин баҳогузориҳои мардум дар заминаи иттилооти таърихӣ аст.

Дар фаслҳои баъдии (фаслҳои 4,5,6,7) боби якум муаллиф талоши онро кардааст, ки масъалаҳои “Симои Рӯдакии ошиқ дар ривоятҳои мардумӣ”, “Нобиноии Рӯдакӣ аз рӯи ривоятҳои мардумӣ”, «Назари

мардум дар бораи мазор ва ҷойи дафни Рӯдакӣ» ва Ривоятҳои мардумӣ дар бораи авлоди Рӯдакӣ ва муносибати онҳо ба шахсияти шоир”-ро ба риштаи таҳлил кашида бошад.

Масъалаи муайян намудани ҷойи дафни Рӯдакӣ тавассути ривоятҳо яке аз масъалаҳои боиси тавачҷуҳи муаллифи диссертатсия қарор гирифтааст, ки дар асоси таҳлил ривоятҳои зиёду муқоисаи онҳо бо далелҳои таърихӣ ин масъала бештар хубтар равшан ғардидааст. Аз таҳлили ин навъ ривоятҳо диссертант маълум месозад, ки халқ эҳтиромӯз эътиқоди худро нисбат ба ҷой ва мазори Рӯдакӣ баён доштаанд.

Боби дууми диссертатсия “Абӯабдуллоҳи Рӯдакӣ ва адабиёти шифоҳӣ” номгузорӣ шуда, он аз шаш фасл иборат мебошад.

Дар шаш фасли боби дуум масоили бозтоби махлуқоти асотирӣ, зарбулмасалу мақолҳои мардумӣ, истилоҳоти фолклорӣ, чистон ё луғз, марсия ва ҷеҳраҳои асотириву фолклорӣ дар ашъори Абӯабдуллоҳи Рӯдакӣ матраҳ гаштаанд.

Дар фаслҳои номбурдаи рисола диссертант пиромӯни ҷеҳраҳои фолклориву таърихӣ, амсоли Ҳотами Той, Лукмони Ҳаким, Кисро, Рустам, Сифандиёр (Исфандиёр), Сом, Лайливу Маҷнун, Юсуф ва Зулайҳо дар ашъори устод Рӯдакӣ сухан карда, ҳамчунин, роҷеъ ба симоҳои мазкур, қаҳрамониву паҳлавонӣ, таҷассуми ишқи поки онҳо ва махсусан, бозтоби онҳо дар шеъри Рӯдакӣ ибрази андеша намудааст. Бояд зикр намуд, ки зимни овардани мисолҳо аз ашъори шоир ва намунаҳо аз осори шифоҳӣ Исмоилов Фаредун Хӯҷақулович андешаҳои шахсии худро роҷеъ ба алоқамандии фолклор ва адабиёт низ ибраз доштааст, зеро осори шифоҳии халқ бо адабиёти китобӣ дар ҳар даври замон дар алоқамандиву таъсирпазирӣ зухур мекунанд. Ба андешаи муаллиф, бархӯрдор будан аз таърихи гузаштаи миллати худ ва дигар қавмҳо, албатта, ҳунари шоириву донишмандии Рӯдакиро нишон медиҳад. \, ки бо зикри номи чунин ашхоси таърихиву асотирӣ ҷавҳари таърихии ашъори шоирро метавон дарёфт.

Боби сеюми диссертатсия тахти унвони “Тасвири чашну маросимҳо ва боварҳои мардумӣ дар шеъри Абӯабдуллоҳи Рӯдакӣ” қарор дода шудааст, ки дар он диссертант таҳлили масъалаҳои марбут ба унсурҳои улуми фарҳангшиносӣ, мардумшиносӣ, адабиётшиносӣ ва фолклоршиносии алоқаманд бо ашъори устод Рӯдакиро анҷом додааст ва он аз се фасл иборат мебошад.

Фасли аввали ин боби диссертатсия “Тасвири чашнҳои Наврӯзу Меҳргон дар ашъори Абӯабдуллоҳи Рӯдакӣ” унвон гирифтааст. Маълум аст, ки фасли зеботарини сол баҳор аст ва дар ин фасл яке аз чашнҳои мухташам ва кӯҳани ориёӣ Наврӯз баргузор мегардад. Аз ин рӯ, Рӯдакӣ яке аз нахустин шоиронест, ки дар ашъораш васфи зебоиву латофати баҳору Наврӯз кардааст. Дар ин фасли диссертатсия бештар анъанаву урфу одатҳои мардумӣ, ки ҳангоми таҷлили чашнҳои Наврӯзу Меҳргон баргузор мешаванд, дар ашъори саромади шеъри форсӣ ибрози андеша гардидааст.

Фасли дуюми ин боби диссертатсия тахти унвони “Инъикоси одобу русуми азодорӣ дар ашъори Абӯабдуллоҳи Рӯдакӣ” қарор гирифта, ба масъалаи одобу русуми азодории тоҷикон дар шеъри Рӯдакӣ бахшида шуд. Рӯдакӣ дар ашъори хеш аз одату суннатҳои маросими азодорӣ чун: мӯй ва рӯйкании занон, гиристанӣ марди сӯғвор, чомаҳои сиёҳ ба бар кардани мардон ва суннати «мурдашӯйӣ» ишорату ибрози андеша намудааст.

Рӯдакӣ ҳамчун шоири мушоҳидакор аз одату русуми азодории мардум бархурдор буда, хусусиятҳои хоси онро дар шеъри худ баён намудааст. Пажӯҳиш нишон дод, ки ашъори дар ин бахш сурудаи Рӯдакӣ дар ҳар гуна анвои шеърӣ: қитъа, шеър, рубоӣ ва байтҳои алоҳида баён ёфтааст.

Фасли сеюми боби сеюми диссертатсия “Инъикоси боварҳои мардумӣ дар ашъори Абӯабдуллоҳи Рӯдакӣ” унвонгузорӣ шудааст. Дар фарҳангу адаби форсу тоҷик эътиқод доштан ба ҳар гуна махлуқоту

ашёхо як падидаи куҳан буда, мардум аз ибтидо то ин замон аз рӯйи фаҳмиш ва биниши худ ба ин гуна падида боварӣ пайдо намудааст. Дар ашъори Рӯдакӣ низ аз бовариву эътиқодоти мардумӣ истифода шудааст, ки ҷанбаҳои асотирӣ доранд. Бояд зикр намуд, ки дар ин фасл муаллиф роҷеъ ба бовару эътиқоди мардум дар бораи хоб ва хобгузорӣ, сеҳру чоду, шаби лайлатулқадр ва дуоҳо, ки халқ нисбат ба ин масъалаҳо боварҳои гуногун дорад, ибрази андеша гардида, таҷассуми онҳо дар ашъори Рӯдакӣ ҷустуҷӯ ва баррасӣ шудааст.

Дар хулосаи рисола диссертант андешаҳои худро ҷамъбаст намуда, қайд мекунад, ки Рӯдакиро на танҳо аз ҷиҳати бадеият ва образофаринӣ, ҳунари эҷод ва ҷасоҳати забон ҳамчун як намунаи шеърӣ оӣ қабул кардан мумкин аст, балки онро чун манбаъи суннату расму ойин, ҷашну маросимҳо ва дигар ҷорабиниҳои миллии қадимӣ ва бовару эътиқодоти гузаштагонӣ мо эътироф кардан зарур аст, ки ин дорои аҳамияти махсус мебошад.

Ҳамин тавр, диссертатсияи Исмоилов Фаредун Ҳӯҷақулович як таҳқиқи муваффақ, баанҷомрасида ва дар сатҳи баланди илмӣ таълифшуда ба шумор рафта, муаллифи он ба тамоми мақсаду вазифаҳои дар пеш гузошта ноил гардидааст. Рисола аз оғоз то фарҷом бар равиши таҳқиқиву хулосабарории мантиқии илмӣ ва навгӯӣ таҳия шудааст.

Яке аз муҳимтарин дастовардҳои муаллифи диссертатсия дар он аст, ки бори нахуст сарҷашмаҳои фолклории ҳаёт ва эҷодиёти Абӯабдуллоҳи Рӯдакиро ба риштаи таҳқиқ қашидааст.

Аммо диссертатсияи мазкур низ аз камбудиву норасоӣҳо оӣ набуда, эродҳо ҷиҳати дар оянда боз ҳам беҳтар гардидани сатҳу сифати диссертатсия пешниҳод мегарданд:

1. Ҳатоҳои имлоӣ ва услубӣ: сах. 2, 3, 4, 6, 7, 11, 12, 19, 33....
2. Қисми навгонии илмӣ таҳқиқоти диссертатсионӣ (дар автореферат сах.6) ба таври комил матраҳ нагаштааст.

3. Дар автореферат қисмҳои тавсифи умумии таҳқиқот омехта зикр гаштаанд.
4. Диссертант дар автореферат ҳангоми зикри рӯйхтаи таълифоти хеш дар варианти тоҷикӣ “Ривоятҳо дар бораи устод Рӯдакӣ”-ро ҳамчун китоб (сах.13) ном бурда, дар варианти русии он чун маҷмӯа (сборник-сах.31) ном бурдааст.
5. Ишораи сарчашмаҳои матни рисола бо рӯйхати адабиёт номувофиқанд (сах.33, 53).

Аммо камбудии зикргардида ба ҳеҷ ваҷҳ аҳамияти илмӣ диссертатсияро коҳиш намедиҳад ва он кори баанҷомрасида ва мувофиқи талабот, меъёрҳо ва муқаррароти таъиннамудаи бандҳои 10, 11, 12, 14 ва 16-и ҚОА-и назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон оид ба «Тартиб додани дараҷаҳои илмӣ ва унвони илмӣ (дотсент, профессор)» таҳия гардидааст, ки бо қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 26.11.2016, №505 талаботи мазкур тасдиқ гардидааст. Диссертатсияи Исмоилов Фаредун Хӯчакулович дар мавзӯи «Сарчашмаҳои фолклории ҳаёт ва эҷодиёти Абӯабдуллоҳи Рӯдакӣ» барои дарёфти дараҷаи илмӣ номзади илмҳои филологӣ, аз рӯйи ихтисоси 10.01.09. – Фолклоршиносӣ арзанда буда, барои ҳимоя пешниҳод карда мешавад.

15.01.2021

Номзади илмҳои филологӣ,
Директори МДТ “Коллеҷи омузгорӣ
ноҳияи Мастҷох “

 Шарифова Муслима Тошбековна

Суроға: Ҷумҳурии Тоҷикистон, н.Мастҷох шаҳраки Бӯстон
кучаи Исмоили Сомонӣ - 17 тел.2-16-95. факс 2-14-35 O_mastchoh1991@mail.ru
Тел: (+992) 92 703 -09 -91;

Имзои М.Т. Шарифоваро
тасдиқ менамоям,
Сардори шӯъбаи кадрҳои
МДТ « “Коллеҷи омузгорӣ
ноҳияи Мастҷох “

 Давлатов А.А.